

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 406

Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?

Redaktorzy naukowci

Małgorzata Domiter

Bogusława Drelich-Skulska

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-543-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Międzynarodowe przepływy towarów, usług i kapitałów w dobie procesów globalizacji

Dominika Brzęczek-Nester: Polski eksport w latach 1999-2014 – kluczowe tendencje w ujęciach ilościowym, branżowym i geograficznym	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne jako szansa rozwoju eksportu polskich towarów	28
Dorota Agata Jarema: Stosunki handlowe pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową po 2001 roku	43
Artur Klimek: Small and medium sized enterprises in international trade: the case of Central and Eastern European countries.....	54
Jan Rymarczyk: Eksport jako forma internacjonalizacji KGHM Polska Miedź S.A.	70
Joanna Skrzypczyńska: Chiny w WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Wpływ wybranych czynników społecznych na międzynarodowy łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego	93
Wojciech Zysk: Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2013	103
Magdalena Myszkowska: Miejsce krajów najsłabiej rozwiniętych w międzynarodowym handlu usługami.....	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integracja podejścia makroekonomicznego i portfelowego w analizie czynników determinujących przepływy kapitału międzynarodowego.....	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Rola branży e-commerce w rozwoju rynku powierzchni magazynowych	140

Część 2. Ugrupowania integracyjne, gospodarki narodowe i inni gracze wobec wyzwania integracyjnego

Eric Ambukita: Francja i Afryka: nowa era współpracy gospodarczej	153
Anna Chrzęściewska: Charakterystyka polityki społecznej Meksyku na tle procesów globalizacji	165
Małgorzata Dziembała: Polityka na rzecz wspierania innowacyjności w krajach BRICS na przykładzie Republiki Południowej Afryki	174

Sławomir Wyciślak: Korporacje transnarodowe w warunkach złożoności	186
Anna Janiszewska: Polityka społeczna w krajach europejskich jako odpowiedź na zachodzące zmiany demograficzne	197
Zdzisław W. Puślecki: Unia Europejska wobec bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji	210
Katarzyna Żukrowska: Napięcia w sąsiedztwie UE jako czynnik stymulujący zmiany	221

Część 3. Polska w globalnej gospodarce – wybrane problemy

Jarosław Brach: Polski sektor międzynarodowego drogowego transportu ładunków – historia, sytuacja obecna oraz perspektywy i możliwości rozwoju w przyszłości	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Zmiany na rynku pracy w Polsce na tle przemian zachodzących w krajach UE	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Aneta Kuna-Marszałek: Polish OFDI – scale, structure and trends	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Główne przesłanki i napotymane bariery we wdrożeniu <i>kaizen</i> w przedsiębiorstwach na rynku polskim	289
Eugeniusz M. Pluciński: Istota bezpieczeństwa ekonomicznego Polski z perspektywy globalizacji regionalnej i światowej. Wybrane aspekty	306

Część 4. Znaczenie komunikacji i marketingu dla kształtowania postaw w globalnej gospodarce

Karolina M. Klupś-Orłowska: Private English tutoring industry in China on the example of the activity of New Oriental Education & Technology Group	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Szkolenia międzykulturowe jako sposób na zwiększenie konkurencyjności polskich inwestorów na rynkach zagranicznych	333
Agata Linkiewicz: Ewolucja marketingu szeptanego jako narzędzia komunikacji marketingowej w świetle rozwoju technologii informacyjnych	346
Barbara Szymoniuk: Globalne marnotrawstwo zasobów – wyzwanie dla zrównoważonego marketingu	358

Część 5. Państwo w globalnej gospodarce

Lidia Mesjasz: Koszty restrukturyzacji zadłużenia zagranicznego państwa...	369
Dorota Michalak: Przemiany strukturalne na rynku pracy jako efekt zmian klimatycznych	382
Michał Nowicki: Sanckje jako wolicjonalny środek wywierania presji na państwa naruszające ład międzynarodowy	391

Summaries

Part 1. International flows of foods, services and capitals at the time of the globalization processes

Dominika Brzęczek-Nester: Polish export in 1999-2014 – key trends in quantitative, structural and geographical terms	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantic Trade and Investment Partnership as a development opportunity for the exports of Polish goods	28
Dorota Agata Jarema: Trade relations between the European Union and the Peoples Republic of China after 2001	43
Artur Klimek: Małe i średnie przedsiębiorstwa w handlu międzynarodowym. Przykład krajów Europy Środkowej i Wschodniej	54
Jan Rymarczyk: Export as a form of KGHM Polska Miedź S.A. internationalization	70
Joanna Skrzypczyńska: China in the WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Influence of some social factors on the international supply chain of animals for slaughter destination	93
Wojciech Zysk: International turnover service in the years 2004-2013	103
Magdalena Myszowska: The importance of least developed countries in the global services trade	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integrated macroeconomic and portfolio approach in the analysis of the international capital flows determinants	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Role of e-commerce industry in the development of the market for warehouse space	140

Part 2. Integration groups, national economies and other players towards integration challenge

Eric Ambukita: France and Africa: a new era of economic cooperation	153
Anna Chrzęściewska: The characteristics of social policy of Mexico on the basis of processes of globalization	165
Małgorzata Dziembala: The policy promoting innovation in the BRICS countries – the case of the Republic of the South Africa	174
Sławomir Wyciślak: Transnational corporations under complexity	186
Anna Janiszewska: Social policy in the European countries as a response to the demographic changes	197
Zdzisław W. Puślecki: European Union in the face of the European security in the conditions of globalization	210
Katarzyna Żukrowska: Tension in the neighborhood of the European Union as a factor stimulating changes	221

Part 3. Poland in global economy – selected problems

Jarosław Brach: Polish sector of international road freight transport hauliers – history, contemporary situation and the perspective and possibilities of its development in the future	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Changes on the labor market in Poland compared to the changes taking place in the EU.....	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Anetta Kuna-Marszałek: Polskie inwestycje bezpośrednie – skala, struktura, tendencje.....	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Main reasons and faced barriers in implementing kaizen in enterprises on the Polish market	289
Eugeniusz M. Pluciński: The essence of the economic security of Poland from a perspective of regional and worldwide globalisation	306

Part 4. Importance of communication and marketing for shaping attitudes in global economy

Karolina M. Klupś-Orłowska: Rynek prywatnych korepetycji w Chinach na przykładzie działalności New Oriental Education & Technology Group... ..	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Intercultural trainings as a way of increasing the competitiveness of Polish investors in foreign markets.....	333
Agata Linkiewicz: Evolution of word-of-mouth marketing as a tool of marketing communication in the light of IT development	346
Barbara Szymoniuk: Global waste of resources – a challenge for sustainable marketing	358

Part 5. State in global economy

Lidia Mesjasz: The costs of sovereign debt restructurings	369
Dorota Michalak: Structural changes in the labor market as a result of climate changes	382
Michał Nowicki: Sanctions as a volitional means of impact on states infringing international order.....	391

Wojciech Zysk

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
e-mail: wojciech.zysk@uek.krakow.pl

MIĘDZYNARODOWE OBROTY USŁUGOWE W LATACH 2004-2013

INTERNATIONAL TURNOVER SERVICE IN THE YEARS 2004-2013

DOI: 10.15611/pn.2015.406.08

JEL Classification: F10, F14, F20

Streszczenie: W opracowaniu zaprezentowano badania zmian wielkości międzynarodowych obrotów usługowych na świecie, w Unii Europejskiej i w Polsce. Przedstawiono również zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług. Badania objęły lata 2004-2013, co pozwoliło na analizę przedstawianych procesów zarówno przed światowym kryzysem ekonomicznym, jak i w jego trakcie. W większości przypadków w roku 2013 zaobserwowano większe wartości eksportu i importu usług niż w latach największego kryzysu (2008-2010), co może oznaczać powrót na długotrwałą ścieżkę rozwoju międzynarodowych obrotów usługowych.

Słowa kluczowe: międzynarodowe obroty usługami, handel międzynarodowy, struktura gałęziowa wymiany usług.

Summary: The paper presents an analysis of changes in the volume of international turnover service in the world, the European Union and Poland. Also shows changes in the branch structure of international trade in services. The study covered the years 2004-2013, which allowed the analysis of presented processes both before the global economic crisis, as well as during it. In most cases, observed in 2013 increased the value of exports and imports of services compared to the greatest crisis (2008-2010), which may mean a return to the path of long-term development of international trade in services.

Keywords: international turnover of services, international trade, trade in services branch structure.

1. Wstęp

W ciągu ostatnich trzydziestu pięciu lat rozwoju gospodarki światowej można zauważyć dynamiczny wzrost znaczenia międzynarodowego handlu usługami. Rośnie wartość światowej wymiany usługami, powiększa się stopa eksportu usług w wielu krajach świata – co oznacza, iż sektor usług odgrywa coraz większą rolę w rozwoju

gospodarek¹. Gdy porównamy dane z 1980 i 2013 roku, można zauważyć, że dynamika światowego eksportu i importu usług jest większa niż światowego eksportu i importu towarów (eksport towarów – 939%, import towarów – 935%, eksport usług – 1193%, import usług – 1005%)². Uprawnione staje się zatem używanie pojęcia „serwicyzacja” w odniesieniu do procesów zachodzących w globalizującej się gospodarce światowej.

Celami niniejszego opracowania są: przedstawienie wielkości międzynarodowych przepływów usług (zarówno w eksporcie, jak i imporcie) na świecie, w Unii Europejskiej i w Polsce oraz analiza zmian w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usługowej (w analogicznym układzie geograficznym). Badania obejmą okres 2004–2013, co umożliwi analizę wspomnianych procesów zarówno przed wybuchem, jak i w czasie trwania światowego kryzysu finansowego.

2. Międzynarodowe obroty usługowe na świecie

Zmiany współczesnej gospodarki światowej są ściśle powiązane z dynamicznie zmieniającym się międzynarodowym handlem usługami. W dobie internacjonalizacji³ i internalizacji⁴ działalności gospodarczej istotny wpływ na opisywane zjawiska ma postęp techniczny, rozwój technologiczny i – dzięki rozwojowi nowoczesnych form telekomunikacji, w tym Internetu – świadczenie usług na odległość. Wspomniane powyżej procesy znajdują odzwierciedlenie w zmianach wielkości handlu usługami. W tabeli 1 przedstawiono wartość światowego eksportu i importu usług w latach 2004–2013.

¹ Por.: A. Kuźnar, *Usługi w handlu międzynarodowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 56 i dalsze; A. Wróbel, *Międzynarodowa wymiana usług*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 81 i dalsze; B. Pera, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a eksport usług*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 201 i dalsze; W. Zysk, *Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004–2011*, [w:] J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk (red.), *Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, tom 2, Wrocław 2013, s. 435 i dalsze.

² Obliczenia własne na podstawie www.unctad.org (10.03.2015).

³ Internacjonalizacja to proces przekształcenia krajowego przedsiębiorstwa w międzynarodowe, którego intensywność, zasięg i formy zależą od strategii jego rozwoju; J. Rymarczyk uważa, że każdy rodzaj działalności przedsiębiorstwa na zagranicznych rynkach to symptom jego umiędzynarodowienia. Por.: J. Rymarczyk, *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa*, PTE, Warszawa 2004, s. 19), natomiast J.H. Dunning traktuje internacjonalizację jako model inwestowania przedsiębiorstwa na zagranicznych rynkach, objaśniany przez wykorzystanie przewag własnościowych, internalizacji i lokalizacji, w porównaniu z firmami kraju goszczącego. Por.: J. Dunning, *International Production and the Multinational Enterprise*, Allen and Unwin, London 1981, s. 179 i dalsze).

⁴ Pojęcie internalizacji działalności gospodarczej związane jest z funkcjonowaniem korporacji transnarodowych i oznacza realizację określonych transakcji wewnątrz przedsiębiorstwa, ale w różnych krajach; czyli np. między spółką-matką a spółkami-córkami. Por.: A.M. Rugman, A. Verbeke, *Extending the theory of the multinational enterprise: internalization and strategic management perspectives*, *Journal of International Business Studies*, vol. 34, no. 2/2003, s. 125–137.

Tabela 1. Obrót usługowy na świecie, lata 2004-2013 (mld USD, ceny bieżące*)

Rok	Kierunek handlu	
	eksport	import
2004	2250	2146
2005	2516	2384
2006	2845	2665
2007	3421	3174
2008	3847	3635
2009	3488	3300
2010	3827	3613
2011	4295	4055
2012	4397	4173
2013	4644	4381

*Wartość eksportu i importu w skali globalnej nie jest równa między innymi z powodów rozbieżności w stosowaniu klasyfikacji W 120 wprowadzonej przez GATS.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: <http://stat.wto.org/ServiceProfile/WSDBServicePFHome.aspx?Language=E> (10.03.2015).

Jak można zauważyć w tab. 1, począwszy od roku 2004, zarówno światowy eksport usług, jak i import dynamicznie rosły. Krótkotrwały spadek zanotowano jedynie w roku 2009 (o ok. 10% w stosunku do roku 2008 w przypadku eksportu oraz ok. 9% w przypadku importu), gdy rozprzestrzenił się światowy kryzys finansowy spowodowany nadmierną kreacją pieniądza w systemach bankowych. Jednak już w roku 2010 poziom wymiany usług praktycznie wrócił do wartości sprzed kryzysu (ponad 3827 mld USD w eksporcie i ponad 3613 mld USD w imporcie), a już rok później rozpoczął się stały, systematyczny przyrost z rekordowymi wartościami zarówno eksportu (4644 mld USD), jak i importu (4381 mld USD) w roku 2013.

3. Wielkość obrotów usługowych w Unii Europejskiej

Po badaniach zmian międzynarodowego obrotu usługowego w ujęciu globalnym zaprezentowane zostaną badania dotyczące Unii Europejskiej. W tabeli 2 przedstawiono wielkości unijnego eksportu i importu usług w omawianych latach.

W unijnym handlu usługami – analogicznie jak w zakresie wymiany globalnej – od roku 2004 do roku 2008 systematycznie rósł zarówno eksport, jak i import. W 2009 roku nastąpił spadek obrotów w obu kierunkach wymiany (ok. 10% zarówno w eksporcie, jak i imporcie). Jednak dopiero w roku 2011 – o rok później niż w przypadku światowej wymiany usługami – poziom wymiany przekroczył wartości sprzed globalnego kryzysu finansowego (1910 mld USD w eksporcie i 1621 mld USD

Tabela 2. Wielkość obrotu usługowego w Unii Europejskiej, lata 2004-2013
(mld USD, ceny bieżące)

Rok	Kierunek handlu	
	eksport	import
2004	1082	985
2005	1191	1074
2006	1340	1184
2007	1622	1413
2008	1797	1589
2009	1625	1438
2010	1693	1467
2011	1910	1621
2012	1870	1581
2013	1998	1663

Źródło: jak w tab. 1.

w imporcie). W kolejnym roku nastąpiło jednak ponowne zmniejszenie się wartości handlu usługami w obu kierunkach, a dopiero w 2013 poziom wymiany przekroczył wartości z roku 2011 (1988 mld USD w eksporcie, 1663 mld USD w imporcie).

4. Wielkość obrotów usługowych w Polsce

Po analizach wartości obrotów usługami na świecie i w Unii Europejskiej zostaną przedstawione badania dotyczące naszego kraju. W tabeli 3 zamieszczono wartości eksportu i importu usług w latach 2004-2013.

Tabela 3. Wielkość obrotu usługowego w Polsce, lata 2004-2013
(mld USD, ceny bieżące)

Rok	Kierunek handlu	
	eksport	import
2004	13,3	13,1
2005	16,2	15,4
2006	20,5	19,4
2007	28,6	23,6
2008	35,3	29,6
2009	28,6	23,5
2010	32,4	29,5
2011	37,5	31,8
2012	37,9	31,8
2013	40,1	33,0

Źródło: jak w tab. 1.

Od roku 2004 do 2008 zarówno eksport, jak i import usług wykazywał rosnącą tendencję. W roku 2009 poziom wymiany usług obniżył się (eksport prawie o 20%, a import nieco o ponad 20%). Spadki były około dwukrotnie większe niż w przypadku globalnych i unijnych obrotów usługami. Dopiero po dwóch latach wartość eksportu i importu powróciła do stanu sprzed kryzysu światowych finansów (37,5 mld USD w eksporcie i 31,8 mld USD w imporcie). Kolejne lata to systematyczny wzrost wartości handlu usługami, z rekordowym rokiem 2013 (40,1 mld USD w eksporcie i 33,0 mld USD w imporcie)⁵.

5. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług

Zgodnie z klasyfikacją Światowej Organizacji Handlu (WTO – World Trade Organization) można wyróżnić trzy podstawowe kategorie usług: transportowe, turystyczne i tzw. pozostałe⁶. Transportowe to obsługa międzynarodowego handlu towarami oraz ruchu osób za pomocą różnych rodzajów środków przemieszczania się (ruch samochodowy, kolejowy, lotniczy oraz żegluga morska i śródlądowa). Turystyczne to społecznie użyteczne aktywności mające na celu zaspokajania materialnych i niematerialnych potrzeb człowieka w zakresie turystyki. Pozostałe natomiast to usługi telekomunikacyjne, budowlane, finansowe, ubezpieczeniowe, komputerowe i branży IT, opłaty licencyjne i podobne należności, tzw. inne usługi biznesowe⁷, osobiste, kulturalne i rekreacyjne. W tej części opracowania zostaną przedstawione zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowego obrotu usługami (w dwóch kierunkach wymiany) w analogicznym układzie geograficznym, czyli na świecie, w Unii Europejskiej i w Polsce.

5.1. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług – ujęcie globalne

Badanie zmian w strukturze gałęziowej międzynarodowej w ujęciu globalnym zostanie przeprowadzone w dwóch kierunkach handlu, czyli w eksporcie i imporcie w latach 2004-2013. W tabeli 4 przedstawiono przedmiotową strukturę gałęziową sprzedaży zagranicznej usług na świecie.

⁵ Warto wspomnieć, iż wartości polskiego obrotu usługami (w obu kierunkach wymiany) w porównaniu z danymi dotyczącymi Unii Europejskiej są na bardzo niskim poziomie. W roku 2013 udział polskiego eksportu usług w światowym eksporcie wyniósł zaledwie 0,86% (40,1 mld USD w Polsce w zestawieniu do 4644 mld USD na świecie), natomiast udział unijnego eksportu usług to ok. 43% (1998 mld USD do 4644 mld USD). W imporcie sytuacja jest podobna – udział polskiej zagranicznej sprzedaży usług w światowym imporcie to 0,75% (33 mld USD w naszym kraju w porównaniu do 4381 mld USD na świecie). Unijny udział w światowym imporcie usług to ok. 38% (1663 mld USD importu usług w UE w porównaniu do 4381 mld USD na świecie).

⁶ Por.: <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDDBStatProgramSeries.aspx?Language=E> (10.03.2015).

⁷ Reklamowe, badania rynku, consultingowe, doradztwo, konferencyjne i inne.

Tabela 4. Struktura gałęziowa eksportu usług na świecie, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Usługi rynkowe	2250	2516	2845	3421	3847	3488	3827	4295	4397	4644
• transport	502	569	635	766	890	692	807	880	888	905
• turystyczne	649	703	761	875	963	876	951	1064	1104	1183
• pozostałe usługi	1096	1241	1445	1775	1990	1915	2061	2342	2397	2550

Źródło: jak w tab. 1.

Jak możemy zauważyć w tab. 4, w badanym okresie dominuje eksport usług pozostałych, przed usługami turystycznymi i transportowymi. W roku 2009 widać spadek eksportu w każdej kategorii usług. Najszybciej do poziomu sprzed kryzysu finansowego powrócił eksport usług turystycznych (951 mld USD w roku 2010) oraz eksport usług pozostałych (2061 mld USD w roku 2010). Natomiast eksport usług transportowych – jak wiadomo związanych z obrotem towarowym – dopiero w roku 2013 (905 mld USD) przekroczył poziom z 2008 (890 mld USD). Można tę tendencję ocenić jako krótkookresowe światowe załamanie się eksportu tej kategorii usług. Aby szczegółowo zbadać kategorię „pozostałe usługi”, w tab. 5 zamieszczono strukturę gałęziową eksportu tej właśnie grupy usług.

Tabela 5. Struktura gałęziowa eksportu „usług pozostałych” na świecie, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telekomunikacja	53	59	71	83	97	93	97	106	111	121
Budownictwo	46	56	68	86	112	109	99	106	107	105
Ubezpieczenia	56	49	62	76	83	96	96	105	104	102
Finansowe	153	180	225	297	298	262	282	316	308	334
Komputerowe i IT	93	103	125	156	195	189	213	249	261	286
Oplaty licencyjne i podobne należności	141	159	173	204	228	236	255	290	293	309
Inne usługi biznesowe	528	609	695	844	944	899	983	1128	1172	1247
Osobiste kultura i rekreacja	22	23	23	26	29	27	33	38	39	42

Źródło: jak w tab. 1.

Jak można zaobserwować w tab. 5, jedynie w przypadku opłat licencyjnych nie odnotowano spadku eksportu w badanym okresie. We wszystkich pozostałych kategoriach w roku 2009 nastąpił spadek eksportu w porównaniu z rokiem 2008. Eksport usług budowlanych i finansowych (co świadczy o głębokim kryzysie tych branż) nie wrócił do poziomu sprzed kryzysu w ciągu kolejnego roku, co udało się osiągnąć w pozostałych analizowanych kategoriach. Kolejnym analizowanym kierunkiem wymiany usług będzie import – w tab. 6 przedstawiono strukturę gałęziową zakupów usług na świecie w latach 2004-2013.

Tabela 6. Struktura gałęziowa importu usług na świecie, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Usługi rynkowe	2146	2384	2665	3174	3635	3300	3613	4055	4173	4381
• transport	599	681	758	900	1052	828	973	1110	1141	1165
• turystyczne	600	652	694	802	869	793	857	947	995	1071
• pozostałe usługi	944	1048	1209	1447	1675	1634	1731	1947	1983	2085

Źródło: jak w tab. 1.

Jak możemy zauważyć w tab. 6, w badanym okresie dominuje import usług pozostałych, przed usługami transportowymi i turystycznymi (odwrotnie niż w przypadku eksportu). Analogicznie natomiast jak w eksporcie w roku 2009 widać spadek importu w każdej kategorii usług. Najszybciej do poziomu sprzed kryzysu finansowego powrócił import usług kategorii pozostałe (1731 mld USD w roku 2010). Import usług turystycznych i transportowych powrócił do wartości sprzed 2008 roku dopiero po trzech latach (odpowiednio: 947 mld USD i 1 110 mld USD w roku 2011). Można tę tendencję ocenić jako krótkookresowe światowe załamanie się importu tych obu kategorii usług. Aby szczegółowo zbadać kategorię „pozostałe usługi”, w tab. 7 zamieszczono strukturę gałęziową importu tej właśnie grupy usług.

Tabela 7. Struktura gałęziowa importu „usług pozostałych” na świecie, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telekomunikacja	22	25	30	35	41	37	41	44	42	b.d.
Budownictwo	23	29	33	39	46	46	40	40	38	38
Ubezpieczenia	31	22	31	40	42	57	55	59	58	53
Finansowe	79	94	118	161	163	134	135	156	149	159
Komputerowe i IT	58	62	73	91	112	108	116	135	139	157
Opłaty licencyjne i podobne należności	42	48	51	61	75	87	90	103	98	108
Inne usługi biznesowe	277	319	357	433	474	456	481	557	551	587
Osobiste: kultura i rekreacja	14	14	14	16	17	17	21	26	25	27

Źródło: jak w tab. 1.

Z danych w tab. 7 można zaobserwować, że jedynie w przypadku usług ubezpieczeniowych i opłat licencyjnych nie odnotowano spadku importu w badanym okresie. We wszystkich pozostałych kategoriach w roku 2009 albo nastąpił spadek importu w porównaniu z rokiem 2008, albo poziom importu nie wzrósł. Import usług finansowych i budowlanych do roku 2013 (co świadczy o głębokim kryzysie tych branż, podobnie jak w przypadku eksportu) nie wrócił do poziomu sprzed kryzysu, co miało miejsce w pozostałych analizowanych kategoriach.

5.2. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług w Unii Europejskiej

Podobnie jak w części 5.1 (ujęcie globalne) analiza zmian w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług obejmuje dwa kierunki: eksport i import w latach 2004-2013. W tabeli 8 zamieszczono dane w zakresie zagranicznej sprzedaży usług w Unii Europejskiej w badanym zakresie.

Tabela 8. Struktura gałęziowa eksportu usług w Unii Europejskiej, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Usługi rynkowe	1072	1181	1329	1609	1782	1613	1681	1898	1858	1985
• transport	234	262	293	354	409	321	353	386	373	392
• turystyczne	283	295	319	364	388	337	334	376	365	393
• pozostałe usługi	555	623	716	887	981	953	991	1135	1118	1198

Źródło: jak w tab. 1.

Jak możemy zauważyć w tab. 8, w badanym okresie dominuje eksport usług pozostałych, przed usługami turystycznymi i transportowymi. W roku 2009 widać spadek eksportu w każdej kategorii usług – podobnie jak ujęciu globalnym. Najszybciej do poziomu sprzed kryzysu finansowego powrócił eksport usług pozostałych (991 mld USD w roku 2010). Natomiast eksport usług turystycznych dopiero w roku 2013 (393 mld USD) przekroczył poziom z 2008 (388 mld USD). Poziom eksportu usług transportowych nawet w roku 2013 (392 mld USD) nie powrócił do poziomu z 2008 roku (409 mld USD). Można tę tendencję ocenić jako krótkookresowe unijne załamanie się eksportu tej kategorii usług. Aby szczegółowo zbadać kategorię „pozostałe usługi”, w tab. 9 zamieszczono strukturę gałęziową eksportu tej właśnie grupy usług.

Tabela 9. Struktura gałęziowa eksportu „usług pozostałych” w Unii Europejskiej, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telekomunikacja	22	25	30	35	41	37	41	44	42	b.d.
Budownictwo	23	29	33	39	46	46	40	40	38	38
Ubezpieczenia	31	22	31	40	42	57	55	59	58	53
Finansowe	79	94	118	161	163	134	135	156	149	159
Komputerowe i IT	58	62	73	91	112	108	116	135	139	157
Oplaty licencyjne i podobne należności	42	48	51	61	75	87	90	103	98	108
Inne usługi biznesowe	277	319	357	433	474	456	481	557	551	587
Osobiste: kultura i rekreacja	14	14	14	16	17	17	21	26	25	27

Źródło: jak w tab. 1.

Jak można zaobserwować w tab. 9, jedynie w przypadku usług ubezpieczeniowych i opłat licencyjnych nie odnotowano spadku eksportu w badanym okresie. We wszystkich pozostałych kategoriach w roku 2009 nastąpił spadek eksportu w porównaniu z rokiem 2008 lub poziom nie zmienił się. Eksport usług budowlanych w kolejnych latach spadał, nawet w roku 2013 (38 mld USD) nie osiągnął poziomu sprzed kryzysu (46 mld USD), co można ocenić jako kryzys tej branży. Kolejnym analizowanym kierunkiem wymiany usług będzie import – w tab. 10 przedstawiono strukturę gałęziową zakupów usług w Unii Europejskiej w latach 2004-2013.

Tabela 10. Struktura gałęziowa importu usług w Unii Europejskiej, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Usługi rynkowe	981	1071	1175	1410	1585	1434	1463	1618	1577	1660
• transport	227	249	277	325	366	287	317	351	336	348
• turystyczne	279	296	310	357	385	334	327	353	337	354
• pozostałe usługi	474	524	585	704	795	774	781	869	858	906

Źródło: jak w tab. 1.

Jak możemy zauważyć w tab. 10, w badanym okresie dominuje import usług pozostałych, przed usługami turystycznymi i transportowymi (tak samo jak w przypadku eksportu). W roku 2009 widać spadek importu w każdej kategorii. Najszybciej do poziomu sprzed kryzysu finansowego powrócił import usług kategorii pozostałe, ale dopiero po dwóch latach (869 mld USD w roku 2011). Import usług turystycznych i transportowych do roku 2013 nie powrócił do wartości sprzed 2008 roku. Można tę tendencję ocenić jako krótkookresowe unijne załamanie się importu obu tych kategorii usług. Aby szczegółowo zbadać kategorię „pozostałe usługi”, w tab. 11 zamieszczono strukturę gałęziową importu tej właśnie grupy usług.

Tabela 11. Struktura gałęziowa importu „usług pozostałych” w Unii Europejskiej, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telekomunikacja	21	24	30	35	39	38	38	40	39	b.d.
Budownictwo	17	18	20	27	30	31	26	26	26	29
Ubezpieczenia	25	26	28	32	35	37	36	36	35	33
Finansowe	38	45	55	69	71	58	62	74	69	75
Komputerowe i IT	28	32	37	45	55	55	58	66	68	75
Opłaty licencyjne i podobne należności	59	64	67	78	107	113	114	124	120	134
Inne usługi biznesowe	261	288	318	387	427	413	415	468	464	480
Osobiste: kultura i rekreacja	16	17	18	20	20	18	19	22	20	21

Źródło: jak w tab. 1.

Z danych w tab. 11 można zaobserwować, że jedynie w przypadku opłat licencyjnych nie odnotowano spadku importu w badanym okresie. W przypadku usług budowlanych i ubezpieczeniowych spadek rozpoczął się w roku 2010 i do roku 2013 nie powrócił do poziomu sprzed kryzysu – co świadczy o głębokim kryzysie tych branż. We wszystkich pozostałych kategoriach poziom importu usług rósł i w roku 2013 osiągnął najwyższe wartości w okresie analizy (oprócz usług telekomunikacyjnych, gdzie za rok 2013 nie opublikowano danych).

5.3. Zmiany w strukturze gałęziowej międzynarodowej wymiany usług w Polsce

Wzorem analizy przedmiotowego zagadnienia dokonanego w ujęciu globalnym i dotyczącym Unii Europejskiej przeprowadzone zostaną badania w podzbiórce na dwa kierunki wymiany w analogicznym okresie. W tabeli 12 zamieszczono dane w zakresie zagranicznej sprzedaży usług w Polsce w latach 2004-2013.

Tabela 12. Struktura gałęziowa eksportu usług w Polsce, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Usługi rynkowe	13	16	20	28	35	28	32	37	37	40
• transport	4	5	6	9	10	8	8	10	11	12
• turystyczne	5	6	7	10	11	8	9	10	10	11
• pozostałe usługi	3	4	6	8	12	11	14	15	15	16

Źródło: jak w tab. 1.

Jak możemy zauważyć w tab. 12, dominuje eksport usług pozostałych, przed usługami transportowymi i turystycznymi. W roku 2009 widać spadek eksportu w każdej kategorii usług – podobnie jak w ujęciu globalnym i w UE. Najszybciej do poziomu sprzed kryzysu finansowego powrócił eksport usług pozostałych (14 mld USD w roku 2010). Poziom eksportu usług transportowych już w roku 2011 (10 mld USD) powrócił do poziomu z roku 2008 (również 10 mld USD). Natomiast eksport usług turystycznych dopiero w roku 2013 (11 mld USD) powrócił do poziomu z 2008 (11 mld USD). Aby szczegółowo zbadać kategorię „pozostałe usługi”, w tab. 13 zamieszczono strukturę gałęziową eksportu tej właśnie grupy usług.

Jak można zaobserwować w tab. 13, we wszystkich kategoriach w roku 2009 nastąpił spadek eksportu w porównaniu z rokiem 2008. Eksport usług budowlanych nawet w roku 2013 (1527 mln USD) nie osiągnął poziomu sprzed kryzysu (1898 mln USD), co można ocenić jako kryzys tej branży. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku eksportu usług finansowych. Po roku 2010 dynamicznie rozwija się eksport usług komputerowych i IT oraz innych usług biznesowych. Kolejnym analizowanym kierunkiem wymiany usług będzie import – w tab. 14 przedstawiono strukturę gałęziową zakupów usług w Polsce w latach 2004-2013.

Tabela 13. Struktura gałęziowa eksportu „usług pozostałych” w Polsce, lata 2004-2013 (mln USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telekomunikacja	275	279	347	451	542	516	468	480	464	463
Budownictwo	654	866	1 222	1 605	1 898	1 483	1 323	1 611	1 582	1 527
Ubezpieczenia	62	68	96	19	142	24	179	412	361	207
Finansowe	159	218	218	391	549	419	556	483	449	503
Komputerowe i IT	197	197	408	661	928	878	1 540	2 129	2 413	2 952
Opłaty licencyjne i podobne należności	30	63	38	99	231	104	235	271	229	317
Inne usługi biznesowe	1 886	2 681	3 748	5 373	7 998	7 324	9 666	9 954	9 807	10 049
Osobiste: kultura i rekreacja	90	94	148	192	204	140	308	526	387	379

Źródło: jak w tab. 1.

Jak możemy zauważyć w tab. 14, w badanym okresie dominuje import usług pozostałych, przed usługami turystycznymi i transportowymi (odwrotnie niż w przypadku eksportu). W roku 2009 widać spadek importu w każdej kategorii. Najszybciej do poziomu sprzed kryzysu finansowego powrócił import usług kategorii pozostałe.

Tabela 14. Struktura gałęziowa importu usług w Polsce, lata 2004-2013 (mld USD)

Kategoria/rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Usługi rynkowe	13	15	19	23	29	23	29	31	31	33
• transport	2	3	4	5	7	5	6	6	7	7
• turystyczne	4	5	7	7	9	7	8	8	8	9
• pozostałe usługi	5	6	7	10	12	11	14	16	15	16

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 15. Struktura gałęziowa importu „usług pozostałych” w Polsce, lata 2004-2013 (mln USD)

Kategoria/Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telekomunikacja	297	338	432	663	715	697	535	479	528	571
Budownictwo	632	514	724	901	1 254	974	710	710	807	797
Ubezpieczenia	256	387	395	458	486	444	369	844	622	743
Finansowe	362	385	376	513	843	863	851	744	742	669
Komputerowe i IT	385	389	519	777	880	789	1 471	1 792	1 803	2 101
Opłaty licencyjne i podobne należności	873	1 037	1 312	1 564	1 759	1 535	2 242	2 413	2 324	2 699
Inne usługi biznesowe	2 465	3 175	3 849	4 944	6 419	5 280	7 380	8 218	7 822	8 251
Osobiste: kultura i rekreacja	129	159	233	300	325	333	862	1 080	1 057	704

Źródło: jak w tab. 1.

Import usług turystycznych i transportowych dopiero w roku 2013 powrócił do wartości sprzed kryzysu. Aby szczegółowo zbadać kategorię „pozostałe usługi”, w tab. 15 zamieszczono strukturę gałęziową importu tej właśnie grupy usług.

Z danych w tab. 15 wynika, że w każdej kategorii odnotowano spadek importu w roku 2009. Od roku 2010 rósł import usług komputerowych i IT oraz opłat licencyjnych i innych usług biznesowych. W przypadku usług budowlanych i telekomunikacyjnych poziom zakupów do roku 2013 nie powrócił do poziomu sprzed początku kryzysu.

6. Zakończenie

Podsumowując przeprowadzone badania, można stwierdzić, iż w większości analizowanych przypadków w roku 2013 poziom międzynarodowych obrotów usługowych (zarówno eksportu usług, jak i importu) jest wyższy niż w okresie największego światowego kryzysu finansowego (2008-2010). Może to oznaczać powrót handlu usługami na długotrwałą ścieżkę wzrostu. Zaobserwowano też zmiany struktury gałęziowej handlu usługami, w tym rozwój wymiany usług „pozostałych” (a zwłaszcza branży finansowej, komputerowej i IT, opłat licencyjnych i innych usług biznesowych), zarówno w ujęciu globalnym, w Unii Europejskiej, jak i w Polsce. W kryzysie pozostają usługi budowlane, i to w obu kierunkach wymiany w badanym ujęciu geograficznym.

Literatura

- Dunning J., *International production and the multinational enterprise*, Allen and Unwin, London 1981. <http://stat.wto.org> (10.03.2015).
- Kuźnar A., *Usługi w handlu międzynarodowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Pera B., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a eksport usług*, [w:] S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Rugman A.M., Verbeke A., *Extending the theory of the multinational enterprise: internalization and strategic management perspectives*, *Journal of International Business Studies*, vol. 34, no. 2/2003.
- Rymarczyk J., *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa*, PTE, Warszawa 2004.
- Wróbel A., *Międzynarodowa wymiana usług*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009. www.unctad.org (10.03.2015).
- Zysk W., *Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011*, [w:] J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michałczyk (red.), *Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, tom 2, Wrocław 2013.